

Topcuzade Mehmet Arif'in DÖRT İMAM HAKKINDAKİ ŞİİRLERİ

Milli Mücadele döneminde Konya Lisesi'nde Arapça, Farsça ve Türkçe öğretmeni olan Topcuzade Mehmet Arif Bey, 1287/1870'de Konya'da doğdu. Topcuzade İsmail Hakkı Efendi'nin oğludur. İlk tahsilini Hacı Habib Mahallesi'ndeki Taş Mektep'te Uzun Hafız Mehmet Efendi'den yaptı. Kur'an-ı Kerim'i hıfz ettikten sonra rüştiye mektebine devam ederek diploma aldı. İçelli

Ahmet ÇELİK

Tahir Efendi'nin Karatay ve Ataiye Medreselerindeki derslerine devam etti. Kısa bir sürede Arapça ve Farsçayı öğrendi. Özdemirli Medresesi müderrisi, rüştiye mektebi Arapça öğretmeni hattat Başaralızade İbrahim Hakkı Efendi'den sülüs, nesih ve talik yazıyı öğrendi. Çok iyi bir hattat olan Mehmet Arif Bey 1307/1889'da tamir edilen Konya Alâeddin Camii hatlarını yazdı. Bundan sonra arkadaşı Ab-

Mehmet Arif Bey'in Alaeddin Camii duvarına yazdığı sülüs yazı.

Topçuzade Mehmet Arif Bey
(1870-1942)

dullah Atıf Tüzüner ile hat öğrenmek için 1891'de İstanbul'a geldi. Fatih Medresesi'nde İçelli Arif Efendi ve Dağıstanlı Halis Efendi'nin derslerine devam ederek icazet aldı. İcazetten sonra girdiği imtihanları kazanan Mehmet Arif Bey İstanbul'da çeşitli okullarda Arapça ve Farsça öğretmenliği yaptı. Uzun süre Darüşşafaka'da çalıştı. 1900'de İstanbul'da açılan Darülfünun İlahiyat Fakültesine girerek buradan mezun oldu. Evkaf Nezareti (Vakıflar Bakanlığı) Yayınlar Müdürlüğü'ne getirilen Mehmet Arif Efendi bu arada yeni kurulmuş olan Cemiyet-i İslamiye başkanlığına seçildi. İstanbul'un İngilizler tarafından işgal edilmesi üzerine Konya'ya geldi. Konya Lisesi'nde Arapça ve Türkçe derslerine girdi. Bu sırada yapılan davet üzerine Ankara'ya giderek Şer'iye Vekâleti (Diyânet İşleri) Yayın ve Bilimsel Araştırmalar müdürü oldu. Şer'iye Vekâleti kaldırılınca Diyanet İşleri Başkanlığı Müşa-

vere üyeliğine ve Zat İşleri müdürlüğüne getirildi. Bir müddet sonra İstanbul'a giderek Darüşşafaka Lisesi'nde kütüphane müdürlüğü yapmaya başladı. 2 Şubat 1942'de Konya'da vefat etti.⁽¹⁾

Tasavvufi Yönü

İstanbul'da müderris iken Fatih Türbedarı Şeyh Ahmet Amiş Efendi'ye intisap eden Mehmet Arif Bey, daha sonra Ahmet Amiş Efendi'nin halifesi Kayserili Mehmet Tevfik Efendi'den tasavvufi seyri sülukunu tamamladı.

Mehmet Arif Bey, Muhyiddin İbni Arabî'nin muhip ve takipçilerindendi. İbn Arabî'ye ait

-“Tuhfetü's-sefere ilâ hazret-i'l-berere” ve

-“Sübhanen men ecved el-eşyai fe hüve aynüha” adlı iki risale ile

-Abdülkerim Cili'nin İnsan-ı Kamil'inin “Ruh” bölümünü tercüme ettiği gibi,

-Salahaddin Uşşaki'nin, İbn Arabî'nin bir beytine yazdığı şerh olan “Miftahu'l-vücut ila nihayet'ul-maksud” adlı eserleri de tercüme etti.

MAKALE ve ŞİİRLERİ

Konya basınından Konya ve Meşrik-i İrfan'da makale ve şiirleri yayınlanan Mehmet Arif Bey'in ayrıca İstanbul'daki Sebülürreşad, Sırat-ı müstakim, Mahfil ve Beyanülhak gibi birçok dergide makaleleri ve şiirleri de yayınlandı.

Mehmet Arif Bey'in 1908'de Beyanülhak dergisinde dört mezhebi imamını konu alan şiirleri yayınlanmıştır. Latinize

(1) Ahmet Çelik, “Topçuzade Mehmet Arif Bey”, Akademik sayfalar, 8 Ekim 2014, sy.29, s.452-466; Ahmet Çelik Konya Öğretmenleri, s.38-46.

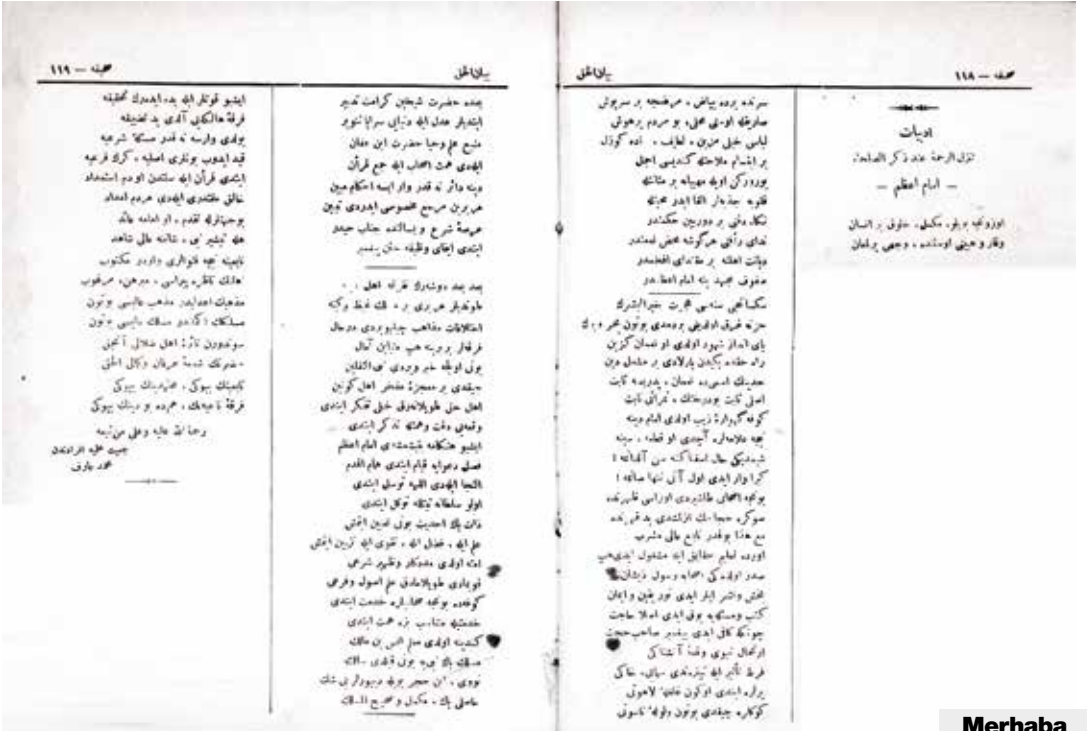
ederek yayına hazırladığımız Konyalı Mehmet Arif Beyin bu şiirleri yayın sırasıyla şöyledir:

1. "İmam-ı Azam", Beyanülhak, 9 Kasım 1908, c.1, sy.6 s.118-119.
2. "İmam Şafii", Beyanülhak, 16 Kasım 1908, c.1, sy.7, s144.
3. "İmam Malik yahut İmam-ı Daru'l-Hicre" Beyanülhak, 21 Aralık 1908 c1, sy.12, s.260.
4. "Ahmet b. Hanbel", Beyanülhak, 12 Temmuz 1909, c.2, sy. 33, s.782.

I. İMAM-I AZAM

Uzunca boylu, mükemmel, haluk bir insan, Vakar ve heybeti üstünde, vech-i pür lüm'ân. Sırtında bürde beyaz, mürtefice bir serpuş, Sarığıyla usta mahalli, bu merdim-i pir-hûş. Libası hayli müzeyyen, latif, eda güzel, Bir ibtisam-ı melahatla kendisi ecmel. Yürürken öyle muhibane bir matenetle, Kulûba cezbeler ilka eder muhabbetle. Nikâh-ı dikkati bir dürbin-i hikmettir, Nidâyı re'feti her köşe mahz-ı nimettir. Diyânet ehline bir mukteda-yı ifhâmdır, Sufûfu müctehidîne İmâm-ı A'zâmdır.

Sekseninci senesi hicret-i hayrî'l-beşerin, Hüzne gark olduğu bir demdi bütüm bahr u yerin. Payı endâz-ı şuhûd oldu o Numân-ı güzün, Râh-ı Hak'da yeniden parladı bir meşale-yi din.

Ceddinin ismi de Nu'man, pederinin Sâbit,
Aslı sabit bu duruhtun, semeratı nabit.
Kûfe kahvera-ı zîb oldu imâm-ı dine,
Nice âlemlere açtı o kıt'a, sine.
Şimdiki hal-i esfinâkına sen aldanma!
Kibren var idi ol ânı تنها sanma!
Bunca ashâbı taşırdı orası zahrında,
Sonra Haccâc'ın ezilmişti yed-i kahrında.
Maa haza bu kadar tabii al-i meşreb,
Orada talimi hakâyık ile meşgul idi hep.
Sadr-ı evveldeki ashab-ı rasûl-i zişan,
Bahş u neşr eyler idi nur-i yakîn-i iman.
Kütüb ve mes'eleye yok idi asla hacet,
Çünkü kâfi idi peygamber sahib-i hüccet.
İrtihali nebevi vaka-ı âşina ki,
Fart-ı te'sir ile titretti semâ-yı haki.
Yerlere indi o gün gulgule-i lahûti,
Göklere çıktı bütün velvele-i nasûti,
Ba'dehu hazrei şeyheyn kerameti tedbir,
Ettiler adl ile dünyayı serapa tenvir.
Menba-ı ilm u hayâ Hazreti ibni Affân,
Eyledi himmet ashâb ile cem-i Kur'ân.
Dine dair ne kadar var ise ahkâm-ı mübîn,
Her biri murahha-ı mahsusu eder idi teybin.
Arsa-ı şer' ve basalinde cenab-ı Haydar,
Etti ifayı vazife hıtnı peygamber.

Ba'de ba'de düşerek tefrika ehl-i dine,
Tuttular her biri bir mesleki gayz u kine.
İhtilafat-ı mezâhib çıkıyordu derhal,
Fırkalar biribirine hep mütebayin âmali.
Bunu evvelce haber verdi Nebiyyü's-sakaleyn,
Çıktı bir mucize-i mefhar-ı ehl-i kevneyn.
Ehl-i hak toplanarak hayli tefekkür etti,
Vakıayı dikkat ve himmetle tezekkür etti.
İş bu hengâme yetişmedi İmam-ı A'zam,
Faşlı daaviye kıyam etti heman akdem.
İltica eyledi Allah'a tevessül etti,
Ulu sultana tebettullaha tevekkül etti.
Zat-ı pak-i ahadiyet bunu tayin etmiş,
İlm ile, fazl ile takva ile tezyin etmiş.
Ümmete oldu madedkâr ve zahîri şer'î,
Koymadı toplamadık ilim usul ve fer'î.
Kûfe'de bunca sahabilere hizmet etti,
Hizmetle mütenasip bize himmet etti.
Kendine oldu muallim Enes bin Malik,
Mesleki pak nebiye kıldı salik.
Nevevi, İbni Hacer böyle böyle diyorlar bi-şek,
Hâsılı pâk, mükemmel ve sahihü'l-meslek.

İşbu kutlar ile bed ederek tahkika,
Fırka-ı halkayı aldı yed-i tazyika.
Buldu varsa ne kadar mesele-i şer'iyye,
Kayd edip bunları aslıyye gerek fer'iyye.
Etti Kur'ân ile sünnetten o dem istimdâd,
Hâlık muktedarı eyledi her dem imdâd.
Bu cihetlerle tekaddüm bu imama aid,
Hele tebşîr-i Nebî şanına âl-î şahid.
Tabiîne nice fetvaları vardır mektûb,
Halinin nâzıra-ı pîrâsı mîrhun, merğûb.
Mezhebin idealidir mezheb-i âlisi bütün,
Meslekin ekmelemdir meslek-i âlisi bütün.
Söndüren te'sire-i ehl-i dalâlî ancak,
Hazretin şem'â-ı irfan ve kemâli elhak.
Tabiînin büyüğü, müctehidin büyüğü,
Fırka-i nâciyenin, hem de bu dinin büyüğü.
Rahmetullahi aleyhi ve ala men tebiahu.⁽²⁾

İmam-ı Azam Ebu Hanife Türbesi, Bağdat

II. İMAMU DARİ'L-HİCRE İMAM MALİK

“Tenzilü'r-rahmeti inde zikri's-salihin”
Dide-i hakibîni baktıkça kitâb-ı gaybtan
Feyz-i lâhûti alırdı nûshei lâ raybtan
İnce kaşlar bir numune kavsi i'da ufkuna
Hançer-i pirân idi surette kirpiklerine
Lehçeyi beyzası çarub makam-ı Ahmedî
Saf olan siması miratı safa-yı sermedi
Pute-i aşka konulmuş zûb olunmuş beniyesi
Haddeden geçmiş bütün amali her emniyesi
Vakf-ı inzâr ettiğin seyr eyleyen bir noktaya
Zan eder bir ateş tahlil olur her nekeneye
Leşkeri mana, önünden saf saf eylerken güzâr
Arz eder de her biri mahiyetin öyle geçer
Bunlar hep mezheb ve meşreplerin tefrik ile
Hakkı batıldan ayırmıştı bütün tahkik ile
Şer'-i pâki Ahmed'e hakkıyla bir salik budur

(2) Mehmet Arif, “İmam-ı Azam”, Beyanülhak, 14 Şevval 1326, sy.6 s.118-119

İmam Malik, Medine

Merhaba
Akademik Sayfalar

ادبیات

تزلزل الرضا عند ذكرا الصالحين
- امام مالك ياخود امام دارالهجرة -

ویدنه عینی باذقیقه کتاب غیبین
فیض لاهوت آبردی اسنة لاریمن

ایچه قاشق برنونه قوس اهدا ایکنه
خنجیر بران ایدی عورتده کریکیرسه
لمی بیضای بیاروب مقام احمدی
صافی اولان سیاهی مرآت صفای سرمدی
یوتنه همنه قوتولش ذوب اولمش بیسی
حدمدن کیش بوتون آتالی. هر ایدسی
وئک انظار ایشیکن سیر ایلرین رضایه
ملن ایدر بر آتاش تحلیق اولور هرکنجه
لشکر مئی، اوکندن صف صف ایترکن کتدر
مرض ایدره، هریری مایهین اوله کیز
بولرک هب مغفوب و مشربازین تعریف ایه
حقن بلبلدن آیرمشدی بوتون تحلیق ایه
شرح پاک احمد، حقیقه برساک بودر
تامی مرض ایشیکم اسناد وکل مالک بودر

بالاده اولان هر ایکی عنوان مزین
بر صاحب تمکینه علمدردک تلمأ :
پوز اوج سنسی هجرت والای بولرک
بر مولد پاکیدی او دالای کزینک
بر خاداة فطرت ایدی چشم زمامه
اوج ، بالایی -دهه طلیح ایدسی جوانه
تحصیلی علوم ایددی پاک جوتی علمادان
پاک جوتی قدهادن ، کردان ، ایدادن
اصحاب کورنلرک کوروشدی دین اولوش
اصحاب ملاقاتی ده سویلرین اولوش
خدمت ایل شانان ایدرک روح تموی
جمع ایددی ایلت اوکیه، حدیث نبوی

فطر ایسار سائری وار مجتهدینک
ذاتیله شرف یولوش ایدی دین سینک
ازکال و اسکایی، وحننه دنام
طوبیلائیده، اولدی ایکی یازوی معظم
مالک کی صاحب اندر اولور ایدی
تعظیم ایه هربرده آدی یاد اولتوروی
یازم ایدی جوانه کال ایدندن
سوموشدی بری حضرتنه برکون سیندن
بکزی صاراوروب مضطرب اولوشدی معظم
بر خشیت ایل شویله بیورمشدی : مسلم
بربرده ک وار مغیر قدسی محمد
باسماز اولدایه سائر اقراص ، مؤید
پاوش ایل حقن پرورمشک ترک اولدور
تعظیمده، توقیقه ایسته بوسیدور.
بیضیه حرمت نه وئک اکلاویورولر
حرمت ایل بولدی یوسمالدی دییورولر
الله وحمدن واروب ومنتسرع
آزهد ، متطهر واروب متورع
برشاهه بیله آتادی هرئده بو اسناد
یاد ، بو ، نه تسلیم و توکل ، بو ، نه ایشاد ؟
بکفر قایوشنده عیبه اصحاب دوات
هپ بولرله ایلریدی اسخیری روایت
اولوش کیرادن بری زنده ایسی
مالک کی، برجهنگ خیر جلیسی
ضبط ایلچرک کوردکی حال وحرکاتی
قیه ایش اوکون دوشدنی اسرار ونگان
شویله بیورور مالکک ایسته بوقری :
زاتوری عن ایلچرک دوری زینتی

هرکامک قرآن وحدیق اولتوروی
هپ قیقه زاتورن تعظیم اولتوروی
نور اولمشه نور اولتی ایچون حضرت استاد
تعجیب وشو اولوش ایدی ذات مستار
برشاهه ایل ریش سفیدن طاراپوروی
بیغمیه دایم ثبت آرابوروی
آهسته اولتوروی نه اولتورسه او مبارک
خلق ایددی سیکینه نعل و تبارک
مهر اعقله برده حریم اعقله، آکز
مغرب ایل سوده بوکون مذهبی وهیر
بیگ جود ایل ، اقدام ایل سی ایددی بو دینه
هردم شمسک ایدی فرقان مینه
بش طقوزده واصل ایدی عمر شریفی
دنیا و دواع ایلچرک جسم لطیف
تکرم ایل قوشمندی اوکون ارض قیبه
عزم ایددی روس اولتوروی جای دقیده

وهو الکامل قد فاق عن اقراه
روح الله علیه و علی اصوانه
جیت علبه لراؤندن
محمد طرف

Namını arz ettiğim üstad değil Malik budur.

Balada olan her iki unvan müzeyyen
Bir sahib-i temekkiye alemdâr ki tamamen
Yüz üç senesi hicret-i vâlâ-yı Nebinin
Bir mevlid-i pakiydi o dâniyi güzünin
Bir harika-ı fitrât idi çeşm-i zamane
Üç veya iki senede tulu' etti cihâne
Tahsil-i ulum eyledi pek çok ulemâdan
Pek çok fukahâdan, küberâdan, üdebâdan,
Ashâb-ı güzünlerle görüştü diyen olmuş
Ashâba mülakatını da söyleyen olmuş
Hizmet ile şâdân ederek rûh-ı nebiyi
Cem eyledi ilk önçe hadîs-i nebeviyi
Fahr eyleseler hakları var müçtehidînin
Zatıyla şeref bulmuş idi din-i mübînin
Erkânı ve ahkamı ve himmetle demâ-dem
Toplandı da oldu iki pazvayı mutalsım
Mâlik gibi sâhib-i edeb ender bulunurdu
Ta'zîm ile her yerde adı yâd olunurdu
Binmez idi hayvana kemal-i edepten
Sormuştu biri Hazrete bir gün sebebinden
Benzi sararıp muzdarib olmuştu müfahham

Bir haşyet ile şöyle buyurmuştu: “Müslim
Bir yerdeki var makber-i kudsi-i Muhammed
Basmaz oraya hafir-i efres, müebbed
Pabuç ile hatta yürümek terk-i edeptir
Tazimime, tevkirime işte bu sebeptir.”
Peygambere hürmet ne demektir anlatıyorlar
Hürmet ile bulduk bu makâmât-ı diyorlar
Ufakkıh ve muhaddis ve edib ve müteşerri’
Uzahhid, mutahhır, ve erib-i müteverri’
Bir hane bile almadı ömründe bu üstâd
Ya Rab! Bu, ne teslim u tevekkülü, bu, ne irşad?
Binler kapusunda nice ashâb-ı dirâyet
Hep bunlara eylerdi ehâdis-i rivâyet
Olmuş küberâdan biri bezmend-i enisi
Mâlik gibi müçtehidin hayr-ı celisi
Zabt eyleyerek gördüğü hal u harekâtı
Kayd etmiş o gün duyduğu esrar u nükâtı
Şöyle buyurur Mâlik’in işte bu karini:
Za nevleri mes eyleyerek ruviye zemini
Her gah ki Kur’ân’ı ve hadisi okuyordu
Hep kıbleye za nevzen tazim oluyordu.
Nûr üstüne nûr olmak için hazreti üstâd
Tecdid-i vuzu olmuş idi zatına mu’tad
Bir şana eyle rîş sefidîn tarıyordu
Peygambere daim tebaiyyet arıyordu
Aheste okurdu ne okursa o mübârek
Halk etti sekinetle teâlâ ve tebârek
Mısır ehline bir de Harameyn ehline ekser
Mağrib ile Sudan’a bu gün mezhebi rehber
Bin cehd ile, ikdâm ile sa’y etti bu dine
Her dem mütemessik idi Furkân-ı mübîne
Yetmiş dokuza vasıl idi ömr-i şerifi
Dünyaya veda’ eyleyerek cism-i latifi
Tekrim ile konmuştu o gün arz-ı Bakî’ye
Azm eyledi ruh-ı uçarak cây-ı refîa.

Ve hüve’l-kamilü kad fâke alâ akrânihi
Rahimehullahi aleyhi ve ala a’vânihi.

III. İMAM ŞAFİİ

İmam Şafii elinde seyf-i şeriat, dilinde nûr-u Huda
Ömer makâm-ı hilafette merci’i İslâm
Nigah heybeti dehşet feza harb u vüa
Ömer ketibe-i a’daya kahr-u pür ibrâm.

Ömer denince adalet gelir dile derhal
Tağayyur eylemez, olmuş ilm bu fitratla

بر دانه سیرم قدس مبارک بانك ايته
 شانزله . شرفلره نوازنده نوشته
 قدسك كورونور مسجد اصفانه بانك
 عدل همري قبه بالاسنه ياقدهك
 غزه بورملك طائي بر اقام طريقي
 قونش ايكي طايغ بينه - بنای طريقي
 بالاسنه بردانه سنك مسجد عالی
 پایش منوطن اولان افراد اعالی
 اولجه كنجاسان ابدان ایدی تیریل
 بر معبد اسلام اولمش ایدی تحویل
 مستقل . اطلاق اولان اسكي مناری
 توحيد ايله طريف اديبور نور ايله ناری
 كازمغه نلق اديبور غزه تاملأ
 كورخشاناسانه حواله ايدرم بن
 ايته بو كوزل ملكلك ساحة خاكي
 عنوانرك صاحبك مولد باكي

عند ذكر السالطين نزل الرحمة

— امام شافعی —

الده سيف شريعت . دلده نور هدی
 عمر مقام خلافتده مرجع اسلام
 نگاه هينك دهشت نرای حرب و وفا
 عمر كتيبة اهدايه قبر بر ابرام

عمر ديشجه عدالت كبير دله درحال
 لغير الهمن . اولش علم بو طرلكه
 بو اكنشي قاروقه واسب الممال
 ووروب ده حاله كوندردی ايشبو خصلته

عمرکه دای رزيي مصدق وتمد . ح
 عمرکه ذات كزني و لهرس اقران
 عمر ملك موجوده بئرك قوچ
 عمرکه قبضة كنجبرنه جان آندی جهان

فتح ایلدیكي برلی امداد نه ممكن
 صابغه توكنمز بونی ابراد نه ممكن

كیدی عجزدن تمام بوز الله يیل خداالحاب
 از جمال ايتدی امام اعظم قدس . جناب
 بر وایته امام شافعی طوغدی اوكون
 ملكك اعیان ایشدی قدومه دوكون
 مالك هر حاله دفته بئلسه بی قراد
 شاد دخرم بر طرف . دیکر طرف مانا گزار
 تام طقوز ییل ملككده شافعی قالش ایدی
 يك چوچه كن خیل علم و معرفت آتش ایدی
 بیده بغداده كنهشدی او معلومات ايله
 بكری دوت آبی صوكر . دوندی بو نیمه مضبوطات ايله
 نیت ایتدی حج ایچون ام الزاریه اول امام
 بئره عنم ایتدی آراق بید تحویل الرام
 پورده پانلار شافینك همت مشكوره سی
 نزد يك مالكیكه غیرت مشهوره سی

مالكك پیرامنده سانك بر پروا دور
 جان فدا فرماتنه لكن بویك شاهانه در
 تام اون اوج ییل اخذ فوض ایتدی جناب عجز
 بر كالات و فضائل اولدی . ذاتاً مستعد
 اكلا دی حضرت . كتاب الله ايله هر سنی
 حاصل كوردی قیاس . اجتماع امفی
 احمد حنبل كی بر ذات مشكور الهم
 شافیدن اخذ فوض ایتدی او . انای اهم
 روح مالك اوج علیننه پرواز ایلدی
 شافعی كیدی بیده حكمه آغاز ایلدی

بیده قالدی براز مسند قضاده امام
 عرافه كینك ایچون ایتدی بیده اقسام
 او قطعه لره احادیث ایتدی عجب تكمیم
 اصول فقهیه ده طلبانه قبول تمام
 تدوس ایلدی بیك كجه خلق . ذانتدن
 شرف او ذامهك سنك تحلیلتندن
 منافع اینه وقف نفس يك ایتدی
 قلوب امفی قضایه فیضك ایتدی
 مؤخرأ اورادن مصره روبره اولدی
 او قطعه حضرت بر طائل جلوه كده اولدی
 مستغنی امامك بوز اون قدر دینور
 عددیه . بلكه بو مقداری ده كبر دینور
 صلاح وزهد ايله هر برده نامی يك مشهور
 سخا وجود ايله دللرده دائماً مذكور
 رحمة الله علیه وعلی من نبعه

جیت علیه ایزاندن
 محمد عارف

Bu ekmeliyet-i Faruk'a vacibü'l-müteâl
 Verub de âleme gönderdi iş bu hasletle.

Ömer ki re'y-i ruzini musaddık ve memdûh
 Ömer ki zat-ı güzin ve'l-hurs-ı akrân
 Ömer memâlik-i mevcudeye müjnin futûh
 Ömer ki kabza-i teshirine can attı cihân.

Feth eylediği yerleri ta'dad ne mümkün
 Saymakla tükenmez bunu irad ne mümkün
 Bir tanesidir Kudüs-ü mübârek bakın işte
 Şanlarla, şereflerle tevarihe nü veşte
 Kudüs'ün görünür Mescid-i Akasa'sına baksak
 Adil-i Ömer'i kubbe-i balasına baksak
 Gazze buranın tatlı bir iklim-i latifi
 Konmuş iki dağ beynine mebna-yı zarifi
 Balasına bi tanesinin mescid-i âli
 Yapmış muvattın olan efrâd-ı ahali
 Evvelce kiliseden edilmiş idi tebdil

Bir mabedi İslam'a olunmuş idi tahvil
Sanatlı, letâfetli olan eski menârı
Tevhid ile tefrik ediyor nûr ile nârı
Tarihe taalluk ediyor Gazze tamamen
Tarih-i şinasana havale ederim ben
İşte bu güzel memleketin saha-ı hâki
Ünvanımızın sahibinin mevlid-i pâki.

Geçti hicretten tamam yüz elli yıl
İrtihâl etti İmam-ı Azamı kuds-i cenab
Bir rivayette Şafii doğdu o gün
Âlemin her hali dikkatle bakılsa bi karar
Şad u harm bir taraf, diğer taraf matem-güzar
Tam dokuz yıl memleketinde Şafii kalmış idi
Pek çocukken hayli ilim ve marifet almış idi
Badehu Bağdat'a gitmişti o malumât ile
Yirmi dört ay sonra döndü bunca mazbutât ile
Niyet etti hac için Ümmü'l-kurâ'ya ol imâm
Yesrib'e azm etti artık ba'de tahsili'l-merâm
Burada başlar Şafii'nin himmet-i meşkûresi
Nezd-i pak-ı Malik de gayret-i meşhûresi
Mâlik'in pir-i emininde sanki bir pervanedir
Can fedâ fermanına lakin bu pâk-ı şahanedir
Tam on üç yıl ahz-ı feyz etti cenâb-ı müctehid
Pür kemalât ve fezâil oldu zaten müstaid
Anladı hazret, kitabullâh ile her sünneti
Hâsılı gördü kıyası, içtimâ-ı ümmeti
Ahmet bin Hanbel gibi bir zat-ı meşkûril-himem
Şafii'den ahz-ı feyz etti o mana-yı ihem
Ruh-u Malik evc-i ulbine pervâz eyledi
Şafii gitti Yemen'de hükme ağza eyledi

Yemen'de kaldı biraz mesned-i kazada imâm
Irak'a gitmek için etti ba'dehu akdâm
O kıtalarda ehadişi etti hep tamim
Usûl-u fikhı da tullabına kılıp ta'lim
Tedris eyledi binlerce halk zatından
Şeref o zata ki hakkın tecelliyatından
Menafi-i ümeme vakf-ı nefis-i pâk etti
Kılıp ümmeti fazlıyla feyezânın etti
Muahharan oradan Mısır'a rube-râh oldu
O kıta hazrete bir tatlı cilvegâh oldu.
Müsennefat-ı imamın yüz on kadar deniyor
Adetçe belki bu miktarı geçer deniyor.
Salah ve zühd ile her yerde namı pek meşhur
Sehâ ve cûd ile dillerde daima mezkûr.
Rahmetullahi aleyhi ve ala men tebiahu.

İmam Şafi Türbesi, Kahire

باق شو استبداده کیم حریت فکریه
ایندیلر بونجه نعرض دینه خدمتدر دیه
باری شرعاً دوغریو بر فکر اولش اولسه مدعا
فرس ایذک کیم خوش کورولسون بویه تصدیق وادا
وصف باریه حدوث استاددر مطلق سوزم
ذاتنه نیشله نیشیه قدم واردر کوزم
اشرو حکمی معصم تغییره جرأت ایلدی
سو، صیقله بوبولده کسب شهرت ایلدی
بویه بیکلرجه حقاقت، حنبله ایتر اثر
شان عالیسی اولک هم مرتفق هم معتر
ارتحالده جان بر میلیون اوجوز بیک ذوات
قیلدرلر بدن تلازین، کورمه مشدر کائنات
اهدای ایلدی اوکنده تام یکریمی بیک کسی
چشم عالم تلق ایدرسم کورمه مش بویه اینی
سن، تاریخه کورم بئش یدی اولش تمام
قرب حقه انتقال ایتش اوستنده امام
مدعی بغدادی تری ایلور حالا بوکون
خاص وعلتک برزایارنگاهدر قبری بوتون
ذات باری دخت مستغرق اینین جسمی
زیور بزم انام اینین مبارک اسمی

جمیت علمیه ارادتدن

محمد عارف

استاد ایتش خدایتک عون فی التادریه
مستندله معجزت ترک ایلماش اولادین
الی بیکدن فضله قود ایتش حدیثی محترم
ذات سامینسجه ایتنه بویه خدمت ملتزم
بویه خدمتار ایچون ترک ایلماش آنالی
خالقه، پیغمبره وقف ایلماش افعالی
دیکه مش خیل اکا بردن احادیثی امام
کنج ایکن اولش مبارک مقتدای خاص و عام
صوکره مکه، کوفه، بصره، شامه رحلت ایلماش
الجزیره بینه نتره همت ایلماش
نور حلقه دن بورشیه فیض آلان اهد اولور
فیض آلتجه ایشته بویه غایه رهبر اولور
هرته دویش، هرته کورمش، هرته یازمشه امام
فکر تقادده کنج ایشیدیر اولش تمام
آخر عمرده حتی اویه درلر مش بوذات
دویدیم اوکر ندیکم شایده بو قدر ندایعات
امردنیا مجلسنده بیکده رمز کور ایتش
آخرت باینده بزم صحنی مشهور ایتش
حج ایچون ایش دفعه در ام القریه کینسی
راجلا بنیاددن اوج دفعه در حج ایتش
اکثریا سرکه اولشدر طامی حضرتک
باق اولشدر طعام صبح و شامی حضرتک
معصم اله ایدی اول دمه اسلامه امیر
خیل تحریر واقض اولدی قهریه امیر
خلقت قرآنه دائر اعتقاد متکون
جیندی دورنده، یریشان اولدی رجوق مسلمین
بونده خیل مؤمن تصدیقه اجبار ایلدی
فکرکی ترویج ایچون ایجاد آزار ایلدی
حضرت خیل بیه کورمشدی تصدیق وادا
قامی وردی معصم بیلم اصل کوردی روا

اکتبات

عند ذکر الصالحین تنزل الرحمة
امام

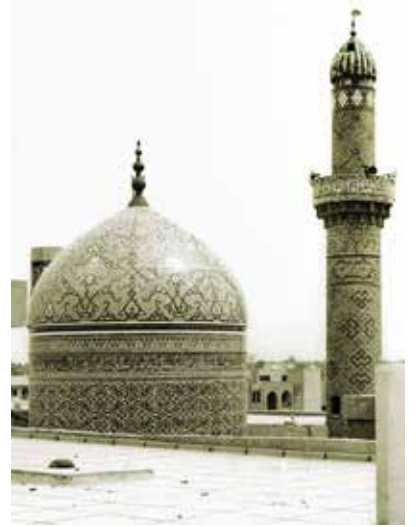
احمد بن حنبل الشیبانی

سال هجرتدن یوز آتیش دوت سنه ایتدی کذار
اولدی عالم احمد بن حنبله دارالقرار
مروریدر عن اصل احمد، فقط بغدادده
پرورشاب اولدی اویه برهشت آدده
افتخار اینین سزا شیبانیان اراری
احمد برملکت اولشدی زرا براری
مستقل برملهک یر جهانگیرانسی
• مستند • نده رونقادر همت شیرانسی

IV. AHMET B. HANBEL

Salihler anıldığında oraya rahmet iner.
Sâl-ı hicretten yüz altmış dört sene etti güzâr
Oldu âlim Ahmed b. Hanbel dâru'l-karâr
Mervezi'dir an asıl Ahmed, fakat Bağdat'ta
Perver-şiyab oldu öyle bir behişt-i abadda
İftihâr etsin sezâ Şeybanî'nin erleri
Ahmed'e bir memleket olmuştu zira yerleri
Müstakil bir mezhebin pir-i cihangiri anesi
Müsnedi'nde rumadır himmet-i şiranesi
İstinat etmiş Hûda'nın avnı bi-endadına
Müsnedi'yle müfehharatı terk eylemiş evladına
Elli binden fazla kayd etmiş hadisi muhterem
Zat-ı samisince işte böyle hizmeti mültezem
Böyle hizmetler için terk eylemiş a'malini
Hâlik'a, peygambere vakf eylemiş efalini
Dinlemiş hayli ekâbirden ehadisi imâm
Genç iken olmuş mübârek muktedâ-yı has u amm
Sonra Mekke, Küfe, Basra, Şam'a rihlet eylemiş

El-Cezire'yle Yemen'de neşre himmet eylemiş
Nûr halkından bu rütbe feyz alan ender olur
Feyz alınca işte böyle âleme rehber olur
Her ne demiş, her ne görmüş, her ne yazmışsam
Fikri nakkadında genca-yı şîpzir olmuş tamam
Ahir ömründe hatta öyle derlermiş bu zat
“Duyduğum öğrendiğim şeylerde yoktur zaiyat”
Emr-i dünya meclisinde binde bir mezkur imiş
Ahirat babında bizim sohbeti meşhur imiş
Hac için beş defadır Ümmü'l-kurâ'ya gitmesi
Racilen Bağdat'tan üç defadır hac etmesi
Ekseriya sirke olmuştur taamı hazretin
Bak ne olmuştur taam-ı subh u şam hazretin
Mu'tasım Billâh idi ol demde İslâm'a emir
Hayli tahrir u efazil oldu kahriyle esir
Halkat-ı Kur'an'a dair akaidi münkirin
Çıktı devrinde perişân oldu birçok müslimîn
Bunda hayli mü'mini tasdike icbâr eyledi
Fikrini terviç için izad-ı azar eyledi
Hazret-i Hanbel bile görmüştü tazyik u ezâ
Kamçı vurdu Mu'tasım bilmem nasıl gördü revâ
Bak şu istibdada kim hürriyet-i fikriyeye
Ettiler bunca taaruz-ı dine hizmettir diye
Bari şer'an doğru bir fikir olmuş olsa müddeâ
Farzedin kim hoş görülsün böyle tazyik u ezâ
Vasf-ı bariye hadvet isnadıdır mutlak sözüm
İş bu hükmü Mu'tasım tağyire cür'et eyledi
Su-i sıyıyla bu yolda kesb-i şöhret eyledi.
Böyle binlerce hakaret Hanbel'e etmez eser
Şân-ı âlisi onun hem mürtefi' hem mu'teber
İrtihâlinde hemen bir milyon üç yüz bin zevât
Kıldılar birden namazın görmemiştir kâinât
İhtidâ etti önünde tam yirmi bin kişi
Çeşm-i âlem zan edersen görmemiş böyle işi
Sinni, tarihe göre yetmiş yedi olmuş tamâm
Kurb-i Hakk'a intikâl etmiş o sinninde imâm
Medfeni Bağdâd'ı tezyin eyliyor hala bu gün
Has u ammin bir ziyaretgâhıdır kabri bütün
Zat-ı Bari rahmete mustağrâk etsin cismini
Ziver-i bezm-i in'am etsin mübârek ismini.

**İmam-ı Azam
Ebu Hanife Türbesi, Bağdat**

Kaynaklar:

- Ahmet Çelik, “Topcuzade Mehmet Arif Bey (1872-1942)”, Akademik Sayfalar, 8 Ekim 2014, sy.29, s.452-466
Ahmet Çelik Konya Öğretmenleri, Konya 2020.
Mehmet Arif, “İmam-ı Azam”, Beyanülhak, 9 Kasım 1908, c.1, sy.6 s.118-119.
Mehmet Arif, “İmam Şafii”, Beyanülhak, 16 Kasım 1908, c.1, sy.7, s144.
Mehmet Arif “İmam Malik yahut İmam-ı Daru'l-Hicret” Beyanülhak, 21 Aralık 1908 c1, sy.12, s.260.
Mehmet Arif, “Ahmet b. Hanbel”, Beyanülhak, 12 Temmuz 1909, c.2, sy. 33, s.782.

Ali IŞIK

MENÂKIB-I VELİYYÂTİ'N- NİSÂ' VE HİKÂYE-İ RÂBİ'A-İ ADEVİYYE-6

(s. 30) **Kürdiyye** Kuddise Sir-
ruhâ

Basra'dan idi. Hazret-i Şa'vâ-
ne'ye hizmet iderdi. Rivâyet ider
ki: "Bir gıce Hazret-i Şa'vâne'niñ

hidmetinde idim. Bir lahza hâba
vardım. Beni dürtüb "Kalk ey
Kürdiyye! Burası uyku yeri değıl-
dir. Tâ ki makbereye [mezara]
vardıñ ol zamân uyu." didi. Su'âl

eylediler: "Yâ Kür-
diyye, Hazret-i Şa'vâ-
ne'ye hizmet itdiñ ve
sohbetinde bulun-
dıñ, saña ne bereket
irişdi, ya'nî ne fâ'ide
gördiñ?" Eyider:
"Hazret-i Şa'vâ-
ne'niñ sohbetine ve
sıdkıla hidmetine iri-
şeliden beru dünyâyı
ve dünyâ ehlini hiç
dost idinmedim ve
rızk için hiç gam ye-
medim".*

**Râbia-yı Şâmiy-
ye** Kuddise Sirruhâ

Ahmed bin Ebi'l-
Havârî'niñ zevcesi-
dir. Âniñ hâli acâ'ib
idi. Kâh aña aşk ve
mahabbet galebe
iderdi ve kâh üns ve
kâh havf ve haşyet
galebe eylerdi ve hâ-
line münâsib beyit-
ler söylerdi. Gâyet
ârifîye ve âşike bir
hâtûn idi. Beyt:

*Susuza sudan gay-
rı nesne ile râhatlık
yokdur*

*Dostlığın vefâsı ol-
dur mahabbet yoluna*

(کردبه قدسها)

بصرة دن اید حضرت شعونه خدمت ایدر روائت ایدر
کیچ حضرت شعونه نیک خدمت ایدر خطه خوابه واردم بی
دورنوب « قالو ای کردبه بوری او یقور سرد کلیدر تا کمقره
واردرک اول زمان او بو » دیک سوال ایلدیکر « یا کردبه شعونه
خدمت ایدرک و محبت ایدرک بولوندرک سکا نه برکت ایدرک یعنی ایلد
کوردک » ایدر حضرت شعونه نیک خدمت ایدر و صدقه و حدیث ایدر
دنیا و دنیا اهلنی هیچ دوست ایدریم و زرق اچون هیچ غم ایدریم

(رابعه شامیه قدس سرها)

لحدیث الجوارینک روجه سید ایلد حال ایدر ایدر کاه اکا
عشو و محبت غلبه ایدر و کاه انسر و کاه خوف و عشیت غلبه
ایردی و حالته مناسبت بیلر بولور کاه غایت عارفه و عاشقه
برضا تون ایدی بیت

صومره صودن عمری سنه ایلر رحلتو بود
دوستلغیک و فاسی اولدر محبت بولون کبره

(حکیه دمشقیه قدس سرها)

نسائ شامیک اولور دندر و حضرت رابعه شامیه نیک استاید

gire

Hakîme-i Dımışkayye Kad-desallâhu Sırruhâ

Nisâ'-i Şâm'ın [Şam kadınlarının] ulularındandır. Hazret-i Râbia-i Şâmiyye'nin üstâdır.

(s. 31) Suâl eylemişler: * “İn-sân nasıl olmalıdır?” Cevâbında “Hakkı bilmeli, hafî [gizli] zikir itmeli, Hak ile olmalı, Hak ile söylemeli, Hak ile dinlemeli.” deyu buyurmuşdur.” Beyt:

*Her kande baksam
görünür gözüme sırr-ı
ezel*

*Her şey ulaşur
Hakk'a çıkarırsa ara-
dan kâinât evvel*

[Her nereye bak-sam gözüme ezel sırrı görünür; öncelikle aradan kâinatı çıkarırsan her şey Hakk'a ulaşır.]

Fâtîma-i Nişâbüriyye Rahimellâhu Ta'âlâ

Nisâ'-i Horâsânın kadimelerinden ve ârifelerinin ulularından idi. Ebû Yezîd Bestâmî⁽¹⁾ aña senâlar itmiş idi. * Ve Zü'n-nûn-ı Mısırî⁽²⁾ andan çok mes'ele sormuşdur. Mekke-i Mükerreme'de mücâvir idi. * Ve ba'zan Beytü'l-Makdis'e gider, yine Mekke-i Mükerreme'ye mürâca'at ider idi. *

Hazret-i Bestâmî buyurmuşdur ki: “Umrede bir er ve bir hâtûn gördüm ve ol hâtûn (Fâtîma-i Nişâbüriyye) idi. Ol veliyye her makâma ve her ma'nâya âşinâ idi.” * Meşâyih-ı kirâmdan [büyük şeyhlerden] biri Hazret-i Zü'n-nûn'a su'âl eyledi. * “Bu tâ'ifeden kimi ziyâde ulu gördün?” Eyitdi: “Mekke-i Mükerreme'de bir hâtûn var idi. İsmi Fâtîma-i Nişâbüriyye'dir. Kur'ân-ı Kerîm'in ma'nâlarının fehminde

(1) Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 848 [?]): Tasavvufun kurucularındandır (bk. Uludağ 1992).

(2) Zünnün el-Mısırî (772-859 [?]): İlk dönem suflerindendir (bk. Tosun 2013).

[idrakinde] söz söyler ki, ta'accüb eyledim." Buyurmuşdur ki: "Ya'nî, bir kimse ki Hak ta'âlâ hazretlerini müşâhede itmek üzere amel eylemeye her meydanda yürür ve her lîsân ile söz söyler ve bir kimse ki müşâhede üzerine (s. 32) amel ide, Hak ta'âlâ anı dilsiz eyler ve dâ'ima hayâ üzre ve ihlâs üzre olub Hak söyler, Hak'dan gayrı bilmez." * Nihâyet Mekke-i Mükerreme'de umre yolunda Hicretiñ iki yüz üçünde irtihâl

eyledi [göç eyledi, öldü]. Rahime-hullâhu ta'âlâ. Beyt:

*Halvette itdim rihleti **

*Kesrette buldum vahdeti **

*Bâzârda düzdüm halveti **

*Rûz u şem⁽³⁾ ıyd ü berâtı **

[Göçü yalnızlıkta ettim, birliği çoklukta buldum, yalnızlığı pazarda düzdüm, gece ve gündüz bayram ve beratı.]

Zeytûne Kuddise Sırruhâ

Adı (Fâtıma)dır. Hazret-i

Hamza'ya [?] ve Hazret-i Cüneyd'e⁽⁴⁾ ve Hazret-i Nûrî'ye [?] hıdmet itmişdir. Hazret-i Zeytûne eyder: "Bir gün katı [sert] kış idi. Hazret-i Nûrî'ye vardım, didim: 'Bir şey yer mi-siñiz?' Didi: 'Yerim.' Biraz süd getürdim, öñinde âteş yakmış-lar, külden mübârek elleri kara olmuş. Eli-niñ neresine süd dokunsa kara olurdu. Bu hâli gördüm. Kal-bimden didim, 'Yâ Rabbi, velîleriñ ne aceb kirlenmiş. Bun-ların yunmuşu yok mudur?' diyub anıñ yanından çıkub git-dim. Bir yere vardım, baña bir hâtûn didi: 'Burada bir bohça kaftân varıdı, sen almış-siñ!' deyub beni hâkime getürdi. Bir de Hazret-i Nûrî bu

(3) Şem [koku] sehven yazılmış, doğrusu şeb [gece] olmalı.

(4) Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 909): ilk devir sufiliğinin en güçlü temsilcilerindendir (bk. Ateş 1993).

hâli işitdi. Ardımdan gelüb hâkime dir ki: 'Bu hâtûnı incitmeyiniz. Bu Hak Sübhânehû ta'âlâ hazretleriniñ veliyyelerindendir.' diyince hâkim eyider: 'Ne çâre ideyim, (s. 33) hasım var. Bir bohça kaftân taleb idiyor.' dirken nâgâh bir siyâh câriye gelüb dir ki: 'Bohça bulundu. Bu hâtûnı salıveriniz.' Pes Hazret-i Nûrî benim elime yapışub hâkimiñ öninden taşra çıkardı ve eyitdi: 'Niçün Allah'ın velîlerine söz söyledin?' Didim: 'Tevbe eyledim, bir dahî dimezem.'

İzzet istersen yürü var bekle zillet kapusın

Âteş-i a'dâ ile kayna ger olunca kimyâ

[Saygınlık istersen yürü var, hakirlik kapısında bekle. Eğer güzel ahlak ve kemale ermek istersen düşman ateşle kayna.]

Fâtımatü'l-Berda'iyye Kuddise Sırruhâ

Erdebil'de idi. Şatahât ile [kendinden geçerek bilinç dışı] söz söyler ârifâtıdan idi [arifelerdendi]. Ba'zı meşâyih andan su'âl eylediler. Şu hadîs-i kudsîden "Ene celîsü men zekerenî" [Ben, beni zikreden kulumun yanı başındayım]. Hazret-i Fâtıma cevâb virdi ki "Sen zikrettiğin vakitte mezkûr dahî seni zikrettiğin müşâhede eyle. Sen devâm-ı zikrine mukârin [birlik-

te] iken pes seniñ zikriñ anıñ zikrinde fânî ola ve anıñ seni zikrettiği bâkî ola. Şol bir zamânda ki anda zamân ve mekân yokdur."

Beyt:

*Dost eşigine bâkî Hallâk ismi
Yaz ki tâ'un [veba] bozmasun o
resmî*

Ümm-i Alî Kaddesallâhu Sırruhâ

(Devamı var)

Kamil
UĞURLU

MERHUMU NASIL BİLİRDİNİZ? (19)

ALİ BEY

Karaman'ın bir "Bey abi"si vardı ve seçilmiş bir tipti. Çok şık giyinir, başına fotr bir şapka geçirir, kaldırımlardan gitmeye gayret ederek şehri dört dönerdi. Kendisine selâm vermek adetti. Selâmı ciddiyetle alır, şapkasını çıkararak olgun bir siyaset adamı gibi sessiz, selâma karşılık verirdi. Okul çocukları onun has adamlarıydı, en çok selâmı onlar verir, sonra gülüşürlerdi. O hiç oralı olmaz, selâmı aldıktan sonra olanca ciddiyetiyle turuna devam ederdi.

Mendil cebinde, ceketinin önünde rengi elbisesine uygun bir bez daima bulunurdu. Sonradan fular olduğunu anladığımız boyunbağı, dikkatle bağlanmış ve uçları gömleğin içine sokulmuş olurdu.

Başı devamlı sıfır tıraşlıydı...

Selâm sırasında, şapka başından çıkınca pırl pırl yanan tepesi görüldü. Her zaman bakımlı, elbisesi her zaman ütülü, gömleği temiz, pabuçları pırlıtlı olurdu.

Kimseyle oturup konuşmaz, hiçbir dükkâna uğramaz, yalalaklık etmezdi. Tam bir centilmendi.

Hakkında efsaneler söylenirdi ve hiçbiri diğerini tutmazdı. Onun bir zamanlar bir üst bürokrat olduğunu, haksızlığa uğradığı için dengesini bozduğunu, bu sebeple kimseyle konuşmadığını söylerlerdi.

Uzun zaman dolaştı. Gezmeye, yani şehri turlamaya çıktığı saatler hep aynıydı. Kışın elinde, yine pek fazla kişide bulunmayan bir şemsiye tutar, çamurlara basmamak için

dikkatli, seke seke yürümesine devam ederdi.

Ali Bey veya yaygın söylenişle "Bey abi" giderek dikkatini kaybetmeye başladı. Üstüne-başına özen gösteremez oldu. Pabuçları eski ışıltısını kaybetti, bazen ütüsüz de giymeye başladı. Her gün tıraş olmaz oldu, fular, yerinden indi ve gömleğin yakası iliklenmeye başladı. Selâm esnasında görünen tıraşlı başında çizikler, yaralar görülür oldu ve bir gün aniden Karaman sokaklarından silindi.

Aradan uzunca bir zaman geçti ve Ali Bey bu defa Konya sokaklarında görünmeye başladı. Durum değişmişti. Siyah fotr yine yerine oturdu, fular yine boyuna dolandı, pabuçlar boyandı ve birkaç sene de Konya sokakları Ali Bey'i ağırladı. Heykel'den başlayan ve Mevlâna Dergâhı'na uzanan bulvarda Ali Bey ömür geçirdi. Belki Karaman'dakinden daha az tanıyanı vardı, selâmlayanı daha azdı, fakat o, şikâyetsez ve sör tavrını burada da sürdürdü.

Bu defa efsanelerin Konya bölümü başladı. Onun eski bir müsteşar olduğunu bile söyleyenler çıktı. Kimi, onun çağdaş bir "veli" olduğundan söz etti.

Hiç kimse işin gerçeğini bilemedi.

Ve Ali Bey, bir gölge gibi yaşayıp, günün birinde güneşin batmasıyla kaybolan bir gölge gibi bu dünyadan göçüp gitti.

Sırlarıyla, efendiliğiyle ve o sıra dışı kişiliğiyle...